

Asia: VN/19968/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi valtioneuvostosta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Tietojen salaaminen hallitusneuvotteluissa heikentää demokratiaa

Valmisteluryhmä ehdottaa, että ministeriöt voisivat salata asiakirjoja hallituksen muodostamiseen ja hallitusohjelmaan liittyvien neuvottelujen aikana. Ehdotus sisältyy luonnokseen hallituksen esitykseen valtioneuvostota annetun lain muuttamisesta. Jos ehdotus toteutuu, ministeriöiden eduskuntaryhmille hallitusneuvotteluissa luovuttamat asiakirjat voitaisiin pitää salassa siihen asti, kunnes neuvottelujen tuloksena syntyy hallitusohjelma, joka voidaan esitellä eduskunnalle. Tämä olisi mahdollista, mikäli aiempi julkistaminen ”voitaisiin katsoa vahingoittavan neuvotteluja”.

Sama salassapito koskisi myös eduskuntaryhmien pyyntöjä ministeriöistä.

Käytännössä kyse on asiakirjoista, joita eduskuntaryhmien edustajat hallitusneuvotteluissa ovat pyytäneet ja saaneet.

Taustalla on muun muassa valtiovarainministeriön kieltäytyminen luovuttamasta asiakirjoja vuoden 2023 hallitusneuvotteluissa vedoten siihen, että kyse oli eräänlaisista väliraporteista ja että työ niiden parissa oli kesken.

Helsingin hallinto-oikeus kumosi ratkaisuisissa 7148/2024 ja 7149/2024 marraskuussa vuotta myöhemmin valtiovarainministeriön päätöksiä. Yksi oikeuden perusteluista oli, että jokainen ministeriöiden hallitusneuvottelijoille luovuttama asiakirja tulee julkiseksi luovuttamishetkellä. Jos ministeriöt myöhemmin tekevät asiakirjoihin muutoksia, nämä muutokset ovat uusia asiakirjoja.

Nykyinen valtiovarainministeri Riikka Purra (ps) on allekirjoittanut valtiovarainministeriön valituksen Helsingin hallinto-oikeuden päätöksestä korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Kevään 2019 hallitusneuvottelujen yhteydessä valtioneuvoston kanslia kieltäytyi luovuttamasta julkisuuteen laatimaansa yhteenvetoa ministeriöiden vastauksista hallitustunnustelijan kysymyksiin. Seuraavana vuonna Helsingin hallinto-oikeus kumosi ratkaisussaan 20/0040/1 valtioneuvoston kanslian päätöksen.

Valmisteluryhmä perustelee nyt ehdotuksiaan sillä, että neuvottelut voivat vahingoittaa, jos ministeriöiden asiakirjoja luovutetaan julkisuuteen neuvottelujen aikana. Kyseessä on siis toinen perustelu kuin se, että asiakirjat eivät olisi valmiita.

Valmistelussa painotetaan myös, että hallitusneuvottelujen julkisuudesta tarvitaan tarkennuksia ja selkeitä sääntöjä.

Ehdotuksen mukaan rajoitukset olisivat perusteltuja hallitusohjelman valmistelun ja neuvottelurauhan turvaamiseksi sekä sen varmistamiseksi, että hallituksen muodostamisprosessi toteutetaan asianmukaisesti.

On sinällään hyvin ongelmallista, että ministeriöt itse päättäisivät, milloin julkistaminen voitaisiin katsoa neuvotteluja vahingoittavaksi. Tämä on ongelmallista myös siksi, että ministeriöillä – muun muassa valtiovarainministeriöllä – on omia tavoitteita ennen hallitusneuvotteluja ja niiden aikana.

Koska hallitusohjelmalla on suuri painoarvo koko vaalikauden ajan, kansalaisilla on itsestään selvä oikeus saada tietoa neuvottelujen kulusta ja niistä kysymyksistä, joista neuvotellaan. Tästä näkökulmasta hallitusneuvottelujen sujuvuus ei voi olla itseisarvo. Aina on olemassa riski, että tärkeitä näkökohtia jää huomiotta.

Lisäksi kansalaisilla on oltava mahdollisuus ottaa yhteyttä poliittisiin edustajiinsa ja tuoda esiin näkemyksiään neuvoteltavista asioista. Tämä on myös perustuslain hengen mukaista.

Valmistelun yksityiskohtaisista perusteluista ei myöskään käy yksiselitteisesti ilmi, missä vaiheessa arkaluonteiset asiakirjat voidaan julkistaa, jos neuvottelut keskeytyvät.

On olemassa hyvä syy sille, että hallitusneuvottelijoiden ja ministeriöiden välinen kirjeenvaihto on julkista: kyse on kansalaisten oikeuksista. Näitä oikeuksia ei voi poistaa yrittämällä muuttaa lainsäädäntöä.

Ehdotettu muutos olisi ristiriidassa perustuslain ja oikeusvaltioperiaatteen kanssa, vaikeuttaisi kansalaisyhteiskunnan kehitystä ja hankaloittaisi median tehtävää seurata hallitusneuvottelujen sisältöä niiden ollessa käynnissä.

Jos arkaluonteiset asiakirjat julkistetaan vasta hallitusohjelman esittelyn yhteydessä eduskunnassa, on käytännössä liian myöhäistä vaikuttaa niihin.

Toimittajat ilman rajoja Suomi ry muistuttaa myös, että Suomi on ratifioinut Euroopan neuvoston viranomaisten asiakirjojen julkisuutta koskevan yleissopimuksen, joka tuli voimaan 1.12.2020.

Godtfredsen Michael

Toimittajat ilman rajoja, Suomi ry - Toimittajat ilman rajoja, Suomi ry,
hallitus